

La mirada condicionada

Una exposició que se celebra al Centre Cultural de Bancaixa d'Almassora fins el pròxim dia 13 recorda el món dels gravats que intentaven donar a conèixer als europeus els "altres pobles" del món. Joan Francesc Mira és el propietari de la col·lecció.

ARXIU

Dalt, el gravat reproduceix els indígenes de l'illa de Pasqua amb els occidentals que els visitaven en una composició plàcida que recorda l'estil dels pintors neoclàssics. Davall, indígena dels Andes que apareix reproduït de manera esquemàtica.

Imaginem un món sense televisió ni cinema, ni tan sols fotografia. Imaginem una manera, més o menys barata, per fer circular la informació entre una ciutadania delerosa de tenir notícies de llocs llunyans i diferents. Imaginem tot això i situem-ho en l'Europa dels segles XVIII i XIX. Els ciutadans més il·lustrats coneixen l'existència de mons diferents i civilitzacions allunyades que, amb les expedicions científiques, i militars, és clar, comencen a obrir-se a occi-

dent. I naturalment, volen "veure-les". Ens trobarem aleshores amb una potent "indústria" dedicada a dibuixar i reproduir escenes d'ací i d'allà amb el millor mitjà a la seua disposició: els gravats.

Joan Francesc Mira, antropòleg, professor de grec a la Universitat Jaume I de Castelló, escriptor i assagista reconegut, és també un col·leccionista curiós d'aquells gravats que, com podien, intentaven acostar als europeus els altres mons que només un pocs podien

conèixer in situ. Atret per aquesta mena de treballs, Mira n'ha recopilat més de 200, trobats amb dificultats gairebé sempre, i amb sorpresa alguna que altra vegada, en ciutats tan llunyanes com Barcelona, París, Londres, Amsterdam o València.

La seua col·lecció s'estén des dels primers gravats monocolors del segle XVIII fins a les sèries de finals del XIX que ja usen tota la gamma cromàtica. Una ullada a aquesta col·lecció, que ara s'exposa al Centre Cultural de Bancaixa d'Almassora amb el títol de "La cara dels altres", ens mostra com amb l'estil del dibuix canvia la mentalitat amb què els europeus s'acosten als "altres". Des de l'idealisme romàntic, fins a la classificació il·lustrada, en els gravats que representen pobles exòtics apareixen gairebé sempre dibuixats els mateixos cànons europeus de moda, als quals els pintors i gravadors no poden escapar per molt que ho intenten.

"Cal tenir en compte –comenta Mira– que molts d'aquests dibuixos no estan fets in situ sinó després que una determinada expedició tornara d'un viatge. És aleshores quan un dels integrants, un mariner, un frare o algun científic, explica a l'artista les seues impressions o li ensenya els seus apunts

i aquell va fent el que pot. Quan han aparegut problemes, per exemple quan l'expedició ha estat rebuda amb hostilitat, el dibuixant gairebé animalitza els indígenes i n'emfasitza el costat violent, i sempre, passe el que passe, no pot defugir els cànons europeus. Per això hi ha escenes que volen reproduir indígenes, posem per cas, d'Oceania, que pareixen composicions gregues clàssiques".

La tendència és molt més clara quan els treballs han estat fets a posteriori, però fins i tot en els gravats que es basen en dibuixos fets allà mateix, en qualsevol illa llunyana o enmig d'una selva tropical, els dibuixants no poden fugir d'Europa, de la seua manera de mirar i de les fantasies que, inconscientment, ha creat l'ideari europeu sobre la resta del món: el bon salvatge, l'indígena brutal, la dona sensual o la salvatge guerrera, entre altres.

Per això Mira, que ha buscat per llibreries de vell, fires d'anticuaris i mercadets de mig Europa aquestes estampes que feien un paper que ell mateix compara al dels actuals documentals televisius, troba que un dels aspectes més interessants de la col·lecció és descobrir els "europeus disfressats de salvatges".

La Venus i l'amoret clàssic, la da-

Dalt, a l'esquerra, gravat que reproduïx els costums funeraris d'uns indígenes del Pacífic. La disposició de la dona i el xiquet recorden la composició clàssica de la Venus i l'amoret. A la dreta, una idealització romàntica de les beduïnes del desert africà amb robes exòtiques i trets totalment occidentals. A sota, gravat d'un indígena de la Terra del foc. L'autor ha reproduït la imatge del salvatge gairebé animalitzada.

ARXIU

Naturals de les illes de les Antilles. La dona reproduceix els vestits de moda a França en l'època i la parella adopta una positura totalment heretada dels cànons clàssics.

ma delicada i sofisticada romàntica o la parella equilibradament i rigorosament neoclàssica apareixen en aquests gravats sota l'aparença d'indígenes de la Terra del foc, Nova Zelanda o la Trinitat. Amb el pas del temps, es pot comprovar també el canvi en les tècniques que van des dels gravats en coure fins als més moderns en acer. La mostra, doncs, recorre un món fascinant on la curiositat i la idealització es barreja amb l'evidència dels prejudicis europeus. Els gravats, de fet, van experimentar una gran popularitat durant aquests segles, sempre limitada a les classes més ben situades econòmicament i culturalment, i la proliferació de sèries, llibres, col·leccions o estampes soltes ha permès que, tot i que se n'han perdudes moltes, ara siga possible revisar aquell món fascinant, que era molt més el nostre que no pas el dels "altres"

Jordi Sebastià

joguines **CD-ROM** **llibreria** **música**
papereria **videos**

ABACUS
demana el que vulguis

Vine a recollir el catàleg Nadal 98 a qualsevol establiment ABACUS

Barcelona

Urquinaona Ausias Marc, 16	Balmes/Còrsega Balmes, 163 Còrsega, 269	Sants Creu Coberta, 93 Mercat d'Hostafrancs	Sabadell Indústria, 18	Cornellà Bellaterra, 41	Badalona Temple, 9	Santa Coloma de Gramenet Irlanda, 90
-------------------------------	---	---	---------------------------	----------------------------	-----------------------	--

València **Castelló**
Beato Gálvez, 7   Borrull, 5

ABACUS
més a prop
902 20 22 23
Telèfon de consultes de 9 a 21h